

Løgtingið

Tórshavn, 21. februar 2018

Mál nr.: 16/00235-2

Málsviðgjørt: JEK

Løgtingsmál nr. xx/2017: Uppskot til løgtingslóg um varskógvaraskipan
(Varskógvaralógin)

Uppskot til

Løgtingslóg um varskógvaraskipan
(Varskógvaralógin)

Endamál og allýsingar

§ 1. Varskógvaraskipanin hevur til endamáls at tryggja greiðar reglur fyri alment sett starvsfólk í sambandi við fráboðanir um óreglusemi o.a. í fyrisitingini.

Stk. 2. Varskógvaraskipanin er galdandi fyri landsfyrisitingina og stovnar undir landinum.

Stk. 3. Varskógvaraskipanin kemur ikki í staðin fyri tær reglur og mannagongdir, sum frammanundan eru galdandi um skeiva fyrisiting ella óreglusemi í almennari fyrisiting.

Stk. 4. Landsstýrismaðurin í fíggjarmálum hevur yvirskipaðu ábyrgdina av varskógvaraskipanini. Landsgrannskoðanin umsitir varskógvaraskipanina.

Virkið

§ 2. Øll, sum starvast í landfyrisitingini ella á stovni undir landinum, hava rætt til í góðvarni at boða frá óreglusemi í fyrisitingini uttan at óttast, at hetta fær starvsrættarligar avleiðingar.

Stk. 2. Starvsfólk kann ónavngivið lata inn upplýsingar eftir stk. 3. Um starvsfólk

vendir sær beinleiðis til

Landsgrannskoðanina, skal starvsfólkið kunnast um, at tað ber til at lata upplýsingar ónavngivin. Starvsfólkið er ikki tryggjað navnaloynd, um tað eyðmerkir seg sjálv.

Stk. 3. Hesi viðurskifti eru fevnd av varskógvaraskipanini:

a) Týðandi feilir, óreglusemi og vansketni í málsviðgerð, fyrisiting og borgaraavgreiðslu,

b) týðandi brot á innanhýsis mannagongdir og rundskriv,

c) týðandi og afturvendandi feilir ella vansketni í málsviðgerð, fyrisiting og borgaravgreiðslu, og týðandi brot á arbeidsumhvørvisreglurnar,

d) grundaður illgruni um grov lógarbrot og grundaður illgruni um, at lögfrøðiligu skyldur landsins verða skúgvaðar til vikis, og

e) starvsfólk, ið hava verið fyri neiligum starvsrættarligum avleiðingum, tí tey hava boðað frá óregluligum viðurskiftum o.tíl, fevnd av litra a-d.

Stk. 4. Upplýsingar eftir stk. 3, litra a-e, skulu viðgerast við øllum neyðugum fyrilitum. Upplýsingarnar verða brúktar til

at betra um fyrisitingina og til at byrgja fyri óreglusemi og skeivari fyrisiting.

Uppgávur Landsgrannskoðanar

§ 3. Landsgrannskoðanin tekur ímóti og viðger fráboðanir og upplýsingar og letur síðani rætta myndugleika upplýsingarnar, sbr. § 5.

Stk. 2. Landsgrannskoðanin kann ikki áleggja myndugleikum og stovnum at seta ávísar fyriskipanir í verk í málum, sum verða fráboðað um varskógvaraskipanina. Metingar, niðurstøður og ummæli Landsgrannskoðanar kunnu ikki kærast til annan fyrisitingarlígan myndugleika.

Stk. 3. Landsgrannskoðanin og starvsfólk hennara, sum arbeiða við varskógvaraskipanini, hava tagnarskyldu um øll viðurskifti, sum tey fáa kunnleika til um hesa skipan.

Viðgerð av upplýsingum

§ 4. Starvsfólk, sum letur upplýsingar eftir § 2, skal verða kunnað um, hvussu Landsgrannskoðanin viðger upplýsingarnar. Starvsfólkið velur sjálv, um tað vil verða kunnað um, hvussu málið verður viðgjørt og endað. Henda kunning kann vera avmarkað av tagnarskylduni, ella um starvsfólk velur at vera ónavngivið.

Stk. 2. Landsgrannskoðanin metir um allar fráboðanir, sum verða latnar um varskógvaraskipanina. Metast skal um viðurskiftini, sum fráboðanin viðvíkur, um hvussu grov viðurskiftini eru, og um móguleikarnar fyri at skjalprógva fráboðaðu viðurskiftini við støði í teimum upplýsingum, sum eru latnar Landsgrannskoðanini.

Stk. 3. Landsgrannskoðanin skal, samsvarandi ásetingini í § 6 í løgtingslóg um innlit í fyrisitingina, skjalfesta allar týðandi upplýsingar, sum ikki verða latnar skrivliga.

Stk. 4. Landsgrannskoðanin skal vísa frá sær allar upplýsingar, sum ikki viðvíkja

teimum í § 2 nevndu viðurskiftum, ella sum ikki eru týðandi.

Stk. 5. Ger Landsgrannskoðanin av, at ein fráboðan ikki verður viðgjörd, verður starvsfólkið, sum hevur boðað frá, kunnað. Er starvsfólkið ónavngivið, verður málið lagt burtur uttan kunning.

Stk. 6. Um Landsgrannskoðanin ger av, at ein fráboðan ikki verður viðgjörd, skal Landsgrannskoðanin, í tann mun tað ber til, vegleiða starvsfólk um aðrar hættir at boða frá umrøddu viðurskiftum. Henda vegleiðingarskylda er ikki galdandi, um starvsfólk hevur fráboðað ónavngivið.

Innanhýsis kanningar

§ 5. Er talan um upplýsingar um týðandi feilir ella óreglusemi, og ber til at skjalprógva upplýsingarnar, sbr. § 4, stk. 2, skal Landsgrannskoðanin lata avvarðandi aðalstjóra upplýsingarnar.

Stk. 2. Landsgrannskoðanin hevur skyldu til at lata avvarðandi aðalstjóra upplýsingarnar, um upplýsingarnar snúgva seg um viðurskifti eftir § 2, stk. 3, litra e.

Stk. 3. Letur Landsgrannskoðanin avvarðandi aðalstjóra upplýsingar eftir stk. 1 og 2, er tað skylda aðalstjórans at seta í verk, fylgja við og enda eina kanning.

Stk. 4. Snúgva upplýsingarnar eftir stk. 1 og 2 seg um ein aðalstjóra, skulu upplýsingarnar annaðhvørt latast løgmansstjóranum ella aðalstjóranum í Fíggjarmálaráðnum.

Stk. 5. Beint, sum ein aðalstjóri hevur endað sína kanning, verður frágreiðing um kannaðu viðurskiftini latin Landsgrannskoðanini.

Frágreiðing og kunning

§ 6. Tá ið Landsgrannskoðanin hevur fingið ta í § 5, stk. 5 nevndu frágreiðing, letur hon gera skrivligt ummæli um málið.

Landsgrannskoðanin kann í hesum sambandi eisini koma við tilmælum.

§ 7. Landsgrannskoðanin letur aðalstjóranum, sum hefur sett í verk og endað eina kanning eftir § 5, stk. 3 og 4, ummæli sítt. Ummælið verður eisini latið løgmansstjóranum og aðalstjóranum í Fíggjarmálaráðnum.

Stk. 2. Aðalstjórin skal skrivliga boða Landsgrannskoðanini, løgmansstjóranum og aðalstjóranum í Fíggjarmálaráðnum frá, um hann ikki hefur í hyggju at fylgja møguligum tilmælum frá Landsgrannskoðanini. Grundgevast skal fyri avgerðini.

Gildiskoma

§ 8. Henda løgtingslóg kemur í gildi dagin eftir, at hon er kunngjørd.

Kapittul 1. Almennar viðmerkingar

1.1. Orsøkir til uppskotið

Við løgtingsmáli nr. 50/2014 varð skotið upp at heita á landsstýrið um at leggja fyri Løgtingið uppskot til løgtingslóg um varskógvaraskipan fyri starvsfólk í almennum starvi hjá landi og kommunum. Í grundgevingini til uppskotið verður m.a. sagt, at:

“Land og kommunur røkja týðandi og grundleggjandi uppgávur vegna alt Føroya fólk. Tað er av sera stórum týðningi, at starvsfólk, ið starvast í almenna geiranum kunnu kenna seg trygg við at fráboða møguligt óreglusemi innan tað almenna. Hetta kann tryggjast við, at vit í Føroyum fáa skipað eina varskógvaraskipan fyri starvsfólk, ið starvast hjá landi og kommunum.

Seinastu árin eru fleiri dømi um starvsfólk, ið hava valt at rópa varskó og gera vart við óreglusemi á arbeiðsplássi teirra ella innan økið, har tey starvast. Millum seinastu døminu eru starvsfólk innan eldrarøkt og innan samferðsluøkið.

Søgan vísir tíverri, at persónligu avleiðingarnar kunnu gerast ógvusligar, um starvsfólk velur at varskógva alment um óreglusemi ella viðurskifti, ið ikki eru samsvarandi lóggávu. Hetta ger, at nógv starvsfólk vilja velja frá at varskógva um óreglusemi í framtíðini. Hetta um stig ikki verða tikin til at skipa eina veruliga varskógvaraskipan, ið bæði tryggjar, at óreglusemi verður fráboðað, og verjir tann, ið fráboðar óreglusemið.

Hartil kemur, at nógv ymisk – og til tíðir mótstríðandi – lóggáva og atlit eru knýtt at varskógvan. Eitt nú talufrælsi, tagnarskylda, fólkærði, loyaltetur mótvegis arbeiðsgevara, og somuleiðis loyaltetur mótvegis samfelagnum við at tryggja, at ólógligt virksemi ikki fer fram ótarnað. Starvsfólk vilja tí ofta koma í eina tvístøðu. Hetta ger tað enn meira neyðugt at seta í verk eina væl skipaða varskógvaraskipan, so starvsfólk ikki ivast í, hvørji rættindi og møguleikar tey hava, tá ræður um at gera vart við óreglusemi.”

Uppskotið varð ikki samtykt, og tí verður lagt fram uppskot um at lógskipa eina varskógvaraskipan fyri alment sett starvsfólk. Málið er at veita opinleika og gjøgnumskygni í almennum fyrisingini.

Á (almennum) arbeiðsplássum átti at verið galdandi, at ein og hvør, sum fær kunnleika til óreglulig ella ólóglig viðurskifti av einum og hvørjum slag, kann boða frá hesum, uttan at tað fær starvsrættarligar avleiðingar fyri viðkomandi starvsfólk.

Tað eru vanligar starvsfólkini, sum fyrst gerast varug við ymiskt óregluligt ella ólógligt, men okkurt bendir á – og tað vísa royndir aðrastaðni eisini – at starvsfólk treyðugt vilja boða frá slíkum viðurskiftum, m.a. tí at hetta kann kennast illoyalt mótvegis starvsfeløgum ella arbeiðsgevara.

Almenna viðgerðin í sambandi við tey mál, sum hava verið frammi, bendir á, at neyðugt kann vera at tryggja starvsfólkum rættin at boða frá óreglusemi ella ólógligum viðurskiftum á ein slíkan hátt, at tað ikki fær avleiðingar fyri starvsfólkið

Styrkja rættarsamfelag, opinleika og gjøgnumskygni

Yvirskipaða málið við eini varskógvaraskipan er at stuðla opinleika og gjøgnumskygni, tá ið umræður ólógliga fyrisiting og álvarsamt óreglusemi í fyrisitingini og á tann hátt tryggja, at fyrisitingin er í samsvari við lóggávuna. Endamálið er somuleiðis at verja tað starvsfólkið, sum boðar frá óregluseminum, eins og endamálið er at tryggja, at upplýsingarnar, sum verða latnar um eina varskógvaraskipan, á konstruktivan hátt verða brúktar til at fyribyrgeja og forða fyri lógarbrotum og skeivari fyrisiting.

Ein varskógvaraskipan skal einans viðgera týðandi viðurskifti, og neyðugt er tí at skilja ímillum mál, sum kunnu fráboðast gjøgnum varskógvaraskipanina, og mál, sum skulu fráboðast á annan hátt. Í útgangsstøði skal vera talan um álvarslig mál, sum snúgva seg um eitt nú lógarbrot, støður, har ein almennur myndugleiki ikki heldur sínar lögfrøðiliga ásettu skyldur, og støður, har vandi er fyri heilsu og trygd hjá starvsfólkum.

Fleiri starvsbólkar innan tað almenna hava frammanundan eina ávísa lógarásetta fráboðanarskyldu, m.a. innan fyri heilsuverkið, skúlaverkið og almannaverkið. Henda fráboðanarskylda er fyrst og fremst grundað á ta lóggávu, sum er galdandi fyri ymsu økini, og tær lóggildingar, sum starvsfólk í summum førum skulu hava fyri at kunna útinna yrki sítt. Hetta eru alt viðurskifti, sum í útgangsstøði ikki eru fevnd av einari varskógvaraskipan, júst tí at lóggávan frammanundan hevur sett púra greiðar reglur fyri fyristing og útinnan av uppgávum.

Varskógvaraskipan til álvarsamt óreglusemi

Ein varskógvaraskipan skal taka ímóti og viðgera viðurskifti, sum ikki eru í lagi; talan kann eitt nú vera um revsiverd viðurskifti, t.d. brot á tagnarskyldu, fíggjarmisnýtsla, stuldur, svik, fíggjarundandráttur, mutur, valdsnýtslu og harðskapur. Talan kann eisini vera um týðandi lógarbrot, t.d. á arbeidsumhvørvislóggávuna, heilsulóggávuna, fyrisitingarlógina, persónátalógina ella lóg um alment innlit. Onnur viðurskifti, sum kunnu vera fevnd av varskógvaraskipanini, kunnu vera týðandi brot á innanhýsis roknskaparreglur, rundskriv el. tít.

Í øllum førum er galdandi, at talan skal vera um týðandi og álvarsum brot, t.e. at talan er um grovar feilir ella vansketni, ella at talan er um týðandi feilir ella vansketni, sum henda regluliga. Øvut er tískil eisini galdandi, at ein varskógvaraskipan ikki fevnir um smærri ella minni týðandi feilir, eitt nú at ein fyrisitingarlígur myndugleiki ger onkran einstakan feil, t.d. eitt útgjald, sum av røttum átti at verið steðgað, ella um starvsfólk eru ofta burturi frá arbeiði.

Varskógvaraskipanin skal tryggja, at boðað verður frá óregluligum viðurskiftum soleiðis, at almennir myndugleikar kunnu fáa viðurskiftini í rættlag, eins og tey, ið hava ábyrgdina av óregluseminum – uttan mun til, hvørji viðurskifti talan er um – koma undir ábyrgd eftir teimum reglum og mannagongdum, sum eru galdandi fyri økið. Á henda hátt ber til at røkka yvirskipaða málinum um opinleika og gjøgnumskygni.

Tað tykist, sum starvsfólk aftra seg við at boða frá óregluligum viðurskiftum, um tey ikki kunnu gera hetta ónavngivin. Varskógvaraskipanin eigur tí at verða skipað soleiðis, at tað ber til at boða frá ónavngivin. Tað ber eisini til at boða frá við navni, men tá er greitt, at navnaloyndin ikki treytaleyst kann tryggjast, tí tá kunnu onnur eftir øðrum almennum reglum

hava rætt til at fáa navnið upplýst. Torført er at tryggja til fulnar, at navnaloynd altíð er, men berast skal so í bandi, at navnaloyndin í størst møguligan mun er tryggjað.

Fleiri fráboðanarmøguleikar

Ein varskógvaraskipan kann taka ímóti boðum um óreglusemi o.a. á ymsan hátt. Til ber at ringja við duldem telefonnummari, og tað ber til at skriva ónevnt bræv ella teldupost. Tað ber eisini til at skipa ein varskógvaraportal (ein heimasíða), har fólk ónavngivin kunnu boða frá óreglusemi. Í slíkum førum skal skipanin tryggja, at tey, sum boða frá, eru kunnað um, at tað ber til at boða frá ónavngivin. Hetta merkir, at tey, sum boða frá, skulu ansa eftir, at tey ikki upplýsa navn, telefonnummar, teldupostadressu ella annað, sum kann eyðmerkja tey. Verður gjørdur ein elektroniskur varskógvaraportalur, eigur kt-skipanin at setast upp soleiðis, at tað ikki ber til at fylgja slóðini aftur til eina ávísa IP-adressu ella eina ávísa teldu.

Landsgrannskoðanin fyrisita skipanina

Av tí at varskógvaraskipanin skal taka ímóti fráboðanum um óreglusemi í almennari fyrisiting, verður mett rættast, at tað er landsstýrismaðurin í fíggjarmálum, sum varðar av varskógvaraskipanini. Skipanin sjálv verður umsitin av Landsgrannskoðanini. Hóast Fíggjarmálaráðið yvirskipað varðar av skipanini, er tað bert Landsgrannskoðanin og starvsfólk hennara, ið hava atgongd til tær upplýsingar, sum verða fráboðaðar um varskógvaraskipanina.

Mál, sum aðrastaðni verða fráboðað um eina varskógvaraskipan, snúgva seg yvirhøvur um fíggjarlig viðurskifti, og serliga tí verður mett, at Landsgrannskoðanin eigur at umsita skipanina. Harafturat er Landsgrannskoðanin uttan fyri landsfyrisitingina, og tað er ein eyka trygd hjá starvsfólkunum. Leggjast kann afturat, at slíkar varskógvaraskipanir aðrastaðni í fleiri førum verða umsitnar av almennu ríkisgrannskoðanini.

Landsgrannskoðanin skal í fyrstu atløgu meta um fráboðanina og gera av, um talan er um viðurskifti, sum er fevnd av tí, ið kann boðast um varskógvaraskipanina. Kemur Landsgrannskoðanin til ta niðurstøðu, at talan er um viðurskifti, sum eiga at verða kannað, verður aðalstjórin, sum varðar av økinum, kunnaður um málið. Aðalstjórin skal síðani seta í verk eina kanning til tess at staðfesta, hvørt talan er um viðurskifti, ið eru óreglulig ella ólóglig. Aðalstjórin má í hvørjum einstøkum føri meta um, hvør rætti kanningarhátturin er. Er talan um illgruna um lógarbrot, kann málið verða latið politinum at kanna. Er talan um arbeiðsumhøvrisviðurskifti, kann Arbeiðseftirlitið verða biðið um at kanna málið, og er talan um fíggjarlig viðurskifti, kann aðalstjórin heita á Landsgrannskoðanina um at gera eina grannskoðan.

Tá ið málið er kannað, letur aðalstjórin Landsgrannskoðanini frágreiðing um málið. Landsgrannskoðanin skal eisini kunna løgmannsstjóran og aðalstjóran í Fíggjarmálaráðnum og koma við tilmælum um, hvussu viðurskiftini verða fingin í rættlag.

Føroysku peningastovnarnir tvær lógarkravar varskógvaraskipanir

Hetta uppskotið um varskógvaraskipan fyri starvsfólk í almennum starvi verður ikki fyrsta varskógvaraskipanin í Føroyum. Tí føroysku peningastovnarnir eru álagdir at hava varskógvaraskipanir, har starvsfólk dulnevnt ella navngivið kunnu fráboða um óreglusemi. Tað

er lógarkrav at bankarnir bæði hava eina innanhýsis varskógvaraskipan og somuleiðis at starvsfólk kunnu venda sær umvegis varskógvaraskipan til Finanstilsynet.

Grannalondini líknandi skipanir

Fleiri av grannalondum okkara hava sett í verk varskógvaraskipanir fyri starvsfólk í almennum starvi.

Í Bretlandi, Grønlandi og Noregi er skipað serstøk varskógvaraskipan fyri starvsfólk í almennum starvi.

Í Danmark eru tað kommunurnar, sum hvør í sínum lagi, hava skipað egnar varskógvaraskipanir.

Hóast Finnlandi verður roknað sum eitt tað “reinasta landið” við atliti til gjøgnumskygni, hevur landið ikki eina serliga varskógvaraskipan til avdúkan av misbrotum innan almenna geiran, sbr. Transparency International’s Secretariat 2013 Kortini hava almenn embætisfólk í ávísan mun vitnisvernd, og starvsfólk, sum eru søgd úr starvi av órøttum, kunnu saksøkja arbeiðsgevara sín. Tænastumenn hava skyldu til at fráboða vælgrundaði lógarbrot til lögregluna.

1.2. Galdandi lóggáva

Eingin beinleiðis lóggáva um varskógvan er galdandi í dag, men fleiri starvsbólkar hava, sum part av starvi sínum, lógarbunda fráboðanarskyldu um óreglulig viðurskifti.

1.3. Endamálið við uppskotinum

Uppskotið hevur til endamáls at styrkja rættarsamfelagið og vælferðarsamfelagið, við at seta á stovn eina varskógvaraskipan, ið skal tryggja greiðar reglur fyri alment sett starvsfólk í sambandi við fráboðanir um óreglusemi o.a. í fyrisitingini. Víst verður til pkt. 1.1.

1.4. Samandráttur av nýskipanini við uppskotinum

Uppskotið løgskipar viðurskiftini, tá ið alment sett starvsfólk boða frá óreglusemi í fyrisitingini. Møguleiki verður fyri, at fráboða um óreglusemi til Landsgrannskoðanina navngivið ella ónavngivið. Møguleikar og rættindi hjá varskógvara verða við hesum styrkt. Endamálið er m.a. at tryggja, at slíkar fráboðanir um óreglusemi ikki fáa neiligar starvsrættarligar avleiðingar fyri starvsfólkini.

1.5. Ummæli og ummælisskjal

Uppskotið hevur verið til undanhoyring hjá Formansskapi Løgtingsins og Landsgrannskoðanini.

Hvørki Formansskapur Løgtingsins ella Landsgrannskoðanin tekur støðu til, hvørt ein varskógvaraskipan skal setast í verk ella ikki, men um so er, at Løgtingið samtykkir hetta, góðtekur formansskapurin, at hendan í samráð við Landsgrannskoðanina verður lögð hjá Landsgrannskoðanini.

Landsgrannskoðanin kann átaka sær umsitingina av skipanini treytað av, at peningur verður játtaður til at førleikamenna starvsfólk, at gera innanhýsis mannagongdir o.a.

Uppskotið hevur somuleiðis verið alment til hoyringar á hoyringsportalinum hjá Føroya landsstýri.

Kapittul 2. Avleiðingarnar av uppskotinum

2.1. Fíggjarligar avleiðingarnar fyri land og kommunur

Royndir úr Grønlandi og Danmark, ið hava sambæriligar skipanir, vísa, at talan er ikki um nógvar fráboðanir av hesum slagi. Mett verður, at Landsgrannskoðanin kann røkja uppgávuna við verandi arbeiðsorku, og í fyrstu atløgu verður tí ikki mett neyðugt at seta eyka starvsfólk. Kortini er neyðugt at játta nakað av peningi soleiðis, at tað ber til at førleikamenna starvsfólk, at gera innanhýsis mannagongdir og at skipa journalviðurskiftini soleiðis, at bara tey starvsfólkini, sum arbeiða við varskógvaraskipanini, hava atgongd til upplýsingar, sum verða latnar um varskógvaraskipanina.

Mett verður, at ein játtan upp á kr. 200.000 er nóg mikið fyri fyrst, men fer varskógvaraskipanin seinni at krevja munandi meira arbeiðsorku o.tíl., kann gerast neyðugt at játta Landsgrannskoðanini meira pening.

2.2. Umsitingarligar avleiðingar fyri land og kommunur

Víst verður til pkt. 2.1. Mett verður, at uppskotið fer ikki at hava umsitingarligar avleiðingar fyri landið.

2.3. Avleiðingar fyri vinnuna

Uppskotið hevur hvørki fíggjarligar ella umsitingarligar avleiðingar fyri vinnuna.

2.4. Avleiðingar fyri umhvørvið

Uppskotið hevur ongar umhvørvisligar avleiðingar.

2.5. Avleiðingar fyri serstøk øki í landinum

Uppskotið hevur ikki avleiðingar fyri serstøk øki í landinum.

2.6. Avleiðingar fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir

Uppskotið hevur ikki avleiðingar fyri ávísar samfelagsbólkar ella felagsskapir. Uppskotið vil styrkja rættartrygd og móguleikar hjá starvsfólkum í almennum starvi.

2.7. Millumtjóðasáttmálar á økinum

Eingir viðkomandi millumtjóðasáttmálar eru á økinum.

2.8. Tvørgangandi millumtjóðasáttmálar

Mett verður, at ósamsvar er ikki millum uppskotið og ávikavist Evropeiska mannarættindasáttmálan, sbr. Anordning nr. 136 af 25. februar 2000 om ikrafttræden for Færøerne af lov om den europæiske menneskerettighedskonvention og Sáttmála Sameindu Tjóða um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek, ið áleggur limalondunum at menna og fremja politikk, lógir og fyrisitingarlig mál, ið skulu tryggja rættindi hjá fólki, ið bera brek.

2.9. Marknaforðingar

Ongar kendar marknaforðingar eru á økinum.

2.10. Revsing, útpanting, sektir ella onnur størri inntriv

Uppskotið hevur ongur ásetingar um revsing, útpanting ella sektir. Lógaruppskotið ger heldur ikki onnur størri inntriv í rættindi hjá fólki.

2.11. Skattir og avgjöld

Uppskotið hevur ongur ásetingar um skattir og avgjöld.

2.12. Gjöld

Uppskotið hevur ongur ásetingar um gjald til ávíst endamál.

2.13. Áleggur lógaruppskotið fólki skyldur?

Lógaruppskotið leggur ávísar skyldur á tey starvsfólk, sum skulu umsita varskógvaraskipanina, men talan er um starvsfólk, sum frammanundan eru fevnd av reglunum um m.a. tagnarskyldu, notatskyldu og upplýsingarskyldu.

2.14. Leggur lógaruppskotið heimildir til landsstýrismannin, ein annan enn landsstýrismannin ella til kommunur?

Uppskotið leggur ikki heimildir til landsstýrismannin, annan landsstýrismann ella kommunurnar.

2.15. Gevur lógaruppskotið almennum myndugleikum atgongd til privata ogn?

Uppskotið gevur ikki almennum myndugleikum atgongd til privata ogn.

2.16. Hevur lógaruppskotið aðrar avleiðingar?

Uppskotið verður ikki mett at hava aðrar avleiðingar enn tær, ið eru nevndar omanfyri.

	Fyri landið ella landsmyndug- leikar	Fyri kommunalar myndugleikar	Fyri pláss ella øki í landinum	Fyri ávísar samfelags- bólkar ella felagsskapir	Fyri vinnuna
Fíggjarligar ella búskaparligar avleiðingar	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei
Umsitingar- ligar avleiðingar	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Umhvørvis- ligar avleiðingar	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Avleiðingar í mun til altjóða avtalar og reglur	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei

Sosíalar avleiðingar		Nei	Nei	
-------------------------	--	-----	-----	--

Kapittul 3. Serligar viðmerkingar

Til § 1

Endamálið við at seta á stovn eina varskógvaraskipan er at tryggja greiðar reglur, tál ið alment sett starvsfólk boða frá óreglusemi o.ø. í fyrisitingini. Skipanin er galdandi fyri starvsfólk í landsfyrisitingini og starvsfólk á stovnum undir landinum. Skipanin er ikki galdandi fyri kommunalt sett starvsfólk.

Skipanin kemur ikki í staðin fyri tær reglur og mannagongdir, sum frammanundan eru galdandi fyri almenna fyrisiting. Hetta merkir m.a., at fær Landsgrannskoðanina fráboðan um eitt nú óreglulig fíggjarlig viðurskifti, kann Landsgrannskoðanin av egnum ávum eftir teimum reglum, sum eru galdandi fyri Landsgrannskoðanina, seta í verk grannskoðan av einum stovni ella einum stjórnarráði.

Varskógvaraskipanin hevur sum meginendamál at tryggja, at starvsfólk kunnu boða frá óregluligum ella ólógligum virkseml uttan at bera ótta fyri, at hetta fær neiligar starvsrættarliga avleiðingar fyri tey. Av somu orsök ber til at boða frá um varskógvaraskipanina ónavngivin.

Landsstýrismaðurin í fíggjarmálum varðar av skipanini, men fyri at tryggja, at álit er á skipanina, verður skotið upp at lata Landsgrannskoðanina umsita sjálva skipanina. Hetta er fyrst og fremst grundað á, at Landsgrannskoðanin ikki er partur av almennu (lands)fyrisitingini, og at Landsgrannskoðanin av somu orsök má metast at vera púra óheft.

At skipanin verður lögð til Landsgrannskoðanina at umsita er eisini grundað á, at royndir aðrastaðni vísa, at brotini, sum verða fráboðað um varskógvaraskipanir, aloftast eru av fíggjarligum slagi, t.d. fíggjarundráttur, mutur og svik. Landsgrannskoðanin hevur frammanundan fíggjarligt eftirlit við almennu fyrisitingini og má tí metast at hava serligar førleikar at kanna mál av hesum slagi.

Til § 2

Staðfest verður, at øll, sum starvast í landsfyrisitingini ella á stovni undir landinum, hava rætt til í góðvarni at boða frá óreglusemi í fyrisitingini uttan at óttast, at hetta fær starvsrættarligar avleiðingar.

Ásett verður í stk. 2, at starvsfólk kunnu boða frá ónavngivin. Í útgangsstøði eigur hetta at merkja, at tað ikki ber til at lata slíka fráboðan fáa neiligar starvsrættarligar avleiðingar, men ásannast má kortini, at føroyska fyrisitingini er lítil, og tað av teirri orsök hóast alt kann bera til at eyðmerkja tað starvsfólkið, sum hevur boðað frá. Við at áseta reglur um, at slíkt ikki skal hava neiligar starvsrættarligar avleiðingar fyri starvsfólkið, verður rætturin til at sleppa undan starvsrættarligum avleiðingum beinleiðis staðfestur, og tey, sum kunnu hugsast at vilja lata slíkar fráboðanir fáa neiligar starvsrættarligar avleiðingar, verða gjørd varug við, at hetta er ikki

loeyt. Til tess at tryggja navnaloeyndina skal tann, sum tekur ímóti fráboðanum beinleiðis frá starvsfólki, t.d. um telefonina, kunna starvsfólkið um, at tað ber til at lata upplýsingarnar ónavngivin. Samstundis eigur at verða kunnað um, at navnaloeyndin er ikki tryggjað, um starvsfólkið eyðmerkir seg sjálv.

Í stk. 3, litra a-e, verða nevnd tey viðurskifti, sum eru fevnd av varskógvaraskipanini, tí ikki øll mál skulu viðgerast um varskógvaraskipanina. Mál, sum ikki skulu viðgerast um varskógvaraskipanina, eru t.d. ónøgd við løn, arbeiðstíð ella arbeiðsgevura, dugnaloyssi hjá leiðslu, frávera hjá starvsfeløgum, smærri brot á innanhýsis mannagongdir um t.d. royking, alkoholnýtslu og privat brúk av interneti ella telduposti. Slík mál skulu viðgerast eftir vanligu innanhýsis reglunum á stovninum.

Mál, sum kunnu fráboðast um varskógvaraskipanina, eru í fyrsta lagi mál, sum viðvíkja málsviðgerð, fyrisiting og borgaraavgreiðslu. Sum dømi kunnu nevast, at skeivar ella villleiðandi upplýsingar tilvitað verða latnar øðrum myndugleikum ella borgarum, at eitt mál tilvitað verður viðgjørt skeivt, at grundarlagið undir eini avgerð tilvitað ikki er upplýst til fulnar, ella at ósaklig fyrilit eru í málsviðgerðini.

Talan skal vera um týðandi feilir, óreglusemi og vansketni í málsviðgerð, fyrisiting og borgaraavgreiðslu, týðandi brot á innanhýsis mannagongdir og rundskriv, og týðandi og afturvendandi feilir ella vansketni í málsviðgerð, fyrisiting og borgaraavgreiðslu, sbr. stk. 3, litra a-c.

Onnur mál, sum kunnu fráboðast um varskógvaraskipanina, eru t.d. mál um korrupsión, nepotismu, mutur, skjalafalsan, svik, fíggjarundandrætt, óregulig viðurskifti í sambandi við bókhald og grannskoðan, týðandi brot á arbeiðsumhvørvisreglurnar, harðskapur og kynsligur ágangur. Hevur eitt starvsfólk illgruna um slík grov lógarbrot, ber til at boða frá hesum um varskógvaraskipanina, sbr. stk. 3, litra d. Grundaður illgruni um, at landsins lögfrøðiligu skyldur verða skúgvaðar til viks, eitt nú tá ið talan er um fráboðanarskyldu eftir aðrari lóggávu, t.d. innan heilsuøkið, almannaøkið ella skúlaøkið, er eisini fevndar av ásetingini í litra d.

Ásetingini í stk. 3, litra e, snýr seg ítøkiliga um at verja tey starvsfólk, ið hava verið fyrri neiligum starvsrættarligum avleiðingum, av tí at tey hava boðað frá óregluligum viðurskiftum. Tað er ikki ein treyt, at boðað er frá um varskógvaraskipanina. Mál eftir litra e skulu viðgerast á serligan hátt, og víst verður til viðmerkingarnar til § 5, stk. 2.

Ásett verður í stk. 4, at upplýsingar eftir stk. 3, litra a-e, skulu viðgerast við øllum neyðugum fyrilitum. Hetta merkir, at upplýsingarnar skulu handfarast við skynsemi, og at farast skal varisluga fram, tá ið kanningar o.tíl. verður sett í verk. Meginendamálið er at ansa eftir, at starvsfólk o.o., ið hava samband við ella verða ávirkað av málinum, í mest møguligan mun eru vard. Ásett verður somuleiðis, at upplýsingarnar fyrst og fremst skulu brúkast til at betra um fyrisitingina og til at byrgja fyrri óreglusemi og skeivari fyrisiting. Kortini er greitt, at er talan um beinleiðis lógarbrot ella illgruna um lógarbrot, verða málini at lata fútanum at kanna nærri.

Til § 3

Landsgrannskoðanin umsitur varskógvaraskipanina. Hetta er fyrst og fremst grundað á, at tað verður mett rættast at lata ein stovn uttan fyri landsfyrisingina umsita mál um brot á reglur, mannagongdir o.a., sum eru galdandi fyri landsfyrisingina. Í øðrum lagi er hetta grundað á, at brotini, sum aðrastaðni verða fráboðað um varskógvaraskipanina, einamest snúva seg um fíggjarlig viðurskifti, t.d. fíggjarundandrátt, mutur, skjalafalsan og óreglulig viðurskifti í sambandi við bókhald og grannskoðan. Landsgrannskoðanin hevur frammanundan fíggjarligt eftirlit við landsfyrisingini, og Landsgrannskoðanin hevur tí serligar góðar førleikar at viðgera mál av hesum slagi.

Landsgrannskoðanin skal taka ímóti fráboðanunum og skal síðani lata rætta myndugleika upplýsingarnar at viðgera. Víst verður til viðmerkingarnar til § 4. Tá ið mál er liðugt viðgjørt og kanna, og niðurstøðan latin Landsgrannskoðanini, ger Landsgrannskoðanin sítt tilmæli, sbr. viðmerkingarnar til §§ 5-7.

Landsgrannskoðanin kann ikki áleggja myndugleikum og stovum at seta ávísar fyriskipanir í verk í málum, sum verða fráboðað um varskógvaraskipanina. Hetta er sama skipan, sum er galdandi fyri álit, ið Løgtingsins Umboðsmaður letur úr hondum í sambandi við klagur. Løgtingsins Umboðsmaður skal, tá talan er um álvarslig lýti í galdandi lógum, fyriskipanum ella umsitingarligum avgerðum, boða Løgtingi og viðkomandi landsstýrismanni frá hesum. Á sama hátt skal Landsgrannskoðanin, uttan mun til álvarsemi í málinum, lata løgmanstjóranum og aðalstjóranum í Fíggjarmálaráðnum ummælið sítt, sbr. § 7, stk. 1, 2. pkt., og § 2, stk. 4, ið ásetur, at upplýsingarnar fyrst og fremst eru ætlaðar at betra um fyrisingina og at byrgja fyri óreglusemi og skeivari fyrising.

Stk. 3 staðfestir, at Landsgrannskoðanin og starvsfólk hennara, ið arbeiða við varskógvaraskipanini, hava tagnarskyldu um øll viðurskifti, ið tey fáa kunnleika til um varskógvaraskipanina. Talan er um eina staðfesting av teirri tagnarskyldu, sum frammanundan er galdandi, men talan er eisini um eina herðing, tí upplýsingarnar eru bert ætlaðar teimum starvsfólkum hjá Landsgrannskoðanini, sum beinleiðis arbeiða við varskógvaraskipanini.

Til § 4

Ásett verður, hvussu upplýsingar, latnar um varskógvaraskipanina, skulu viðgerast. Í fyrstu atløgu skal starvsfólk, sum letur upplýsingar, nevndar í § 2, kunnast um, hvussu Landsgrannskoðanin viðger upplýsingarnar, sbr. stk. 2, har viðgerðin er nærri lýst. Starvsfólk velur sjálv, um tað vil verða kunnað um, hvussu málið verður viðgjørt og endað. Henda kunning kann vera avmarkað av tagnarskylduni, ella um starvsfólk velur at vera ónavngivin.

Landsgrannskoðanin skal meta um allar fráboðanir, sum verða latnar um varskógvaraskipanina. Fyrsta metingin, sum Landsgrannskoðanin skal gera, er, hvørt talan er um viðurskifti, sum eru fevnd av varskógvaraskipanini, sbr. § 2, stk. 3 og tí skulu viðgerast. Er ikki talan um viðurskifti eftir § 2, stk. 3, verður málið lagt burtur, sbr. stk. 4-5.

Síðani skal metast um, hvussu grov viðurskiftini eru, og um tað ber til at skjalprógva fráboðaðu viðurskiftini við støði í teimum upplýsingum, sum eru latnar Landsgrannskoðanini. At skjalprógva upplýsingar merkir í hesum føri, at aðalstjórin, sum skal seta í verk kanningin, sbr. § 5, skal hava rímiligan møguliga fyri at finna ella fáa til vega skjalprógv, t.d. fíggjarskjøl

ella málsskjöl. Tað er ikki ein treyt, at tað frammanundan er staðfest, at upplýsingarnar kunnu skjálprógvast. Tað er nóg mikið, at mett verður, at málið er av slíkum slagi, at tað *átti at borið til* at funnið ella fingið til vega skjálprógv.

Landsgrannskoðanin hevur í arbeiði sínum við varskógvaraskipanini skyldu til at skjalfesta allar upplýsingar, eisini tær, sum ikki verða latnar skrivliga, sbr. ásetingina um skyldu at skriva upp í § 6 í løgtingslóg um innlit í fyrisitingina. Talan er serliga um upplýsingar, sum vera latnar munnliga um telefonina, ella um upplýsingar, sum verða latnar á annan hátt, t.d. við sms-boðum.

Landsgrannskoðanin skal vísa frá sær allar upplýsingar, sum ikki eru fevndar av teimum í § 2 nevndu viðurskiftum. Eru upplýsingarnar fevndar av § 2, men uttan at vera týðandi, skal Landsgrannskoðanin somuleiðis vísa frá sær upplýsingarnar. Talan er um eina ítøkiliga meting í hvørjum einstøkum føri.

Verður ein fráboðan um óreglusemi ikki viðgjörd, verður starvsfólkið kunnað um hesa avgerð Landsgrannskoðanar. Samstundis skal starvsfólkið fáa vegleiðing um, hvørt tað ber til at boða frá nevndu viðurskiftum á annan hátt, t.d. við at kunna leiðsluna á stovninum beinleiðis.

Málið verður lagt burtur uttan kunning og oman nevndu vegleiðing, um starvsfólkið er ónavngivið.

Landsgrannskoðanin er ikki fevnd av reglunum um alment innlit, sbr. løgtingslóg um innlit í fyrisitingina, og tað ber tí ikki til at biðja um alment innlit frá Landsgrannskoðanini. Skjøl, sum Landsgrannskoðanin letur landsfyrisitingini, eru hinvegin fevnd av nevndu reglum, og skulu viðgerast eftir vanligu reglunum um alment innlit.

Til § 5

Er talan um týðandi upplýsingar, sum viðvíkja teimum í § 2, stk. 3, litra a-e, nevndu viðurskiftum, og ber til at skjálprógva upplýsingarnar, sbr. § 4, stk. 2, skal Landsgrannskoðanin lata avvaraðandi aðalstjóra upplýsingarnar.

Er talan um upplýsingar, sum snúgva seg um, at starvsfólk hevur verið fyri neiligum starvsrættarligum avleiðingum, tí viðkomandi hevur boðað frá óreglusemi, skal aðalstjórin altíð kunnast um upplýsingarnar. Tað er ikki ein treyt, at starvsfólkið, ið hevur boðað frá óreglusemi el. tíl., hevur boðað frá um varskógvaraskipanina.

Aðalstjóri, sum av Landsgrannskoðanini verður kunnaður um upplýsingar eftir stk. 1 og 2, skal seta í verk, fylgja við og enda eina kanning av málinum. Kanningin skal enda við eini frágreiðing, sum verður latin Landsgrannskoðanini, sbr. stk. 5. Aðalstjórin kann, um talan er um fíggjarlig viðurskifti, heita á Landsgrannskoðanina um at grannskoða økið. Er talan um illgruna um brot á arbeiðsumhvørvisreglurnar, kann Arbeiðseftirlitið verða biðið um at kanna málið, og er talan um illgruna um grov lógarbrot, kann málið verða latið fútanum at kanna nærri.

Um upplýsingarnar, sum verða latnar Landsgrannskoðanini, snúgva seg um ein aðalstjóra, skulu upplýsingarnar latast lögmannsstjóranum. Snúgva upplýsingarnar seg um lögmannsstjóran, skulu upplýsingarnar harumframt latast aðalstjóranum í Fíggjarmálaráðnum.

Til § 6

Tá ið Landsgrannskoðanin hevur fingið ta í § 5, stk. 5 nevndu frágreiðing, skal Landsgrannskoðanin gera eitt skrivligt ummæli um málið. Landgrannskoðanin kann eisini koma við tilmælum um átøk el. tíl., um tað er viðkomandi.

Til § 7

Landsgrannskoðanin letur aðalstjóranum, sum hevur sett í verk og endað eina kanning eftir § 5, stk. 3 og 4, ummæli sítt. Ummælið verður eisini latið lögmannsstjóranum og aðalstjóranum í Fíggjarmálaráðnum.

Ummælið skal fyrst og fremst brúkast til at betra fyrisitingina, men ummælið kann eisini – um tað er viðkomandi – brúkast sum grundarlag fyri, um farast skal víðari við málinum, t.d. tá ið støða skal takast til, um málið skal kannast revsirættarlíga.

Um aðalstjórin ikki hevur í hyggju at taka ummælið og møgulig tilmæli Landsgrannskoðanar til eftirtektar, skal hann skrivlíga boða Landsgrannskoðanini, lögmannsstjóranum og aðalstjóranum í Fíggjarmálum frá hesum. Grundgevast skal fyri avgerðini.

Til § 8

Áseting um gildiskomu.

Útsetta gildiskoman er grundað á, at neyðugt er at fyrireika mannagongdir og skipanir at taka ímóti fráboðanum um varskógvaraskipanina. Mett verður, at hesar mannagongdir og skipanir eru klárar 1. juni 2018, tá ið lögtingslógin kemur í gildi.

Fíggjarmálaráðið, 21. februar 2018

Kristina Háfoss
landsstýrismaður

/ Bjarni Askham Bjarnason